

## بررسی حساسیت و ویژگی دیلاتاسیون و کورتاژ در تشخیص خونریزی غیر طبیعی رحمی

ستاره اخوان<sup>1</sup>، مهین لطفی<sup>1</sup>، سید رحیم محمدی<sup>2</sup>

1- استادیار، عضو هیئت علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان، بیمارستان بعثت سنندج

3- پزشک عمومی، پزشکی قانونی استان کردستان

یافته / دوره هشتم / شماره 2 / تابستان 85 / مسلسل 28

### چکیده

دریافت مقاله: 84/12/5، پذیرش مقاله: 85/2/6

Ø مقدمه: خونریزی رحمی غیرطبیعی (AUB) یکی از شایعترین مشکلات پزشکی در قلمرو بیماریهای زنان محسوب می‌شود. یکی از روشهای تشخیص انجام دیلاتاسیون و کورتاژ (D&C) می‌باشد که براساس نتایج حاصل از آن ممکن است اقدامات درمانی قطعی‌تر همچون هیستریکتومی صورت گیرد. هدف از این مطالعه، تعیین حساسیت و ویژگی D&C در AUB بود.

Ø مواد و روش‌ها: در این مطالعه توصیفی نتایج هیستوپاتولوژیک حاصل از D&C و هیستریکتومی با هم مقایسه شدند. تعداد 85 بیمار مبتلا به AUB که تحت D&C و سپس هیستریکتومی (بدلیل عدم پاسخ به درمان طبی یا گزارش پاتولوژیست دال بر پاتولوژی آندومتر غیرقابل درمان طبی) قرار گرفته بودند، وارد مطالعه شدند. مطالعه در بیماران مبتلا به AUB مراجعه کننده به بیمارستان بعثت در طی سالهای 1381 لغایت 1383 (سه سال) صورت گرفت. داده‌های لازم با استفاده از مشاهدات پاتولوژیست، نتایج مربوط به D&C و هیستریکتومی به دست آمده و در چک‌لیست ثبت می‌شد. این داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی، تست  $\chi^2$  و نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل شد.

Ø یافته‌ها: نتایج مطالعه نشان داد 75/3% بیماران ساکن روستا و 70/6% آنها بی‌سواد بودند. اغلب بیماران، سه حاملگی یا بیشتر را تجربه کرده بودند و فقط 2/4% در گروهی قرار داشتند که کمتر از 3 حاملگی داشتند. میانگین سنی بیماران 47/25 سال بود، حداقل سن 26 و حداکثر 78 سال بود. روش پیشگیری از حاملگی در اکثریت بیماران مورد مطالعه در زمان هیستریکتومی بستن لوله‌های رحمی بود (41/2%). علت هیستریکتومی در حدود 94/1% بیماران ادامه خونریزی غیرطبیعی علیرغم درمان طبیعی بود. حساسیت روش D&C در تشخیص خونریزی غیر طبیعی رحمی 78/26 درصد و ویژگی آن 79/16 درصد بود.

Ø نتیجه‌گیری: براساس نتایج این بررسی D&C روشی نسبتاً بی‌خطر و ارزان و در دسترس برای بررسی اغلب موارد AUB می‌باشد. توصیه می‌شود در مواردی که علیرغم وجود تخمک‌گذاری، خونریزی غیرطبیعی ادامه دارد و یا در موارد شک بالینی به ضایعات آندومتر، هیستروسکوپی مدنظر باشد.

واژه‌های کلیدی: AUB، D&C، هیستریکتومی

## مقدمه

طول مدت خونریزی قاعدگی بطور متوسط 4/7 روز است و ممکن است از 2 تا 7 روز متفاوت باشد. مقدار متوسط خون از دست رفته در هر دوره 35 میلی لیتر می باشد و بافت آندومتر هم بخش عمده ای از ترشحات قاعدگی را تشکیل می دهد. خونریزی بیش از 80 cc بصورت عود کننده منجر به آنمی می شود (1، 2).

تشخیص خونریزی غیرطبیعی رحمی در ژنیکولوژی از مسائل مهم بالینی تلقی شده و با توجه به اینکه در سنین مختلف، تشخیصهای افتراقی متفاوتی مطرح می شود و درمان براساس تشخیص، سن بیمار، تمایل وی به حفظ باروری و سلامت عمومی انجام می شود، همواره متخصصین زنان و زایمان بدنبال روشهای دقیقتر تشخیصی می باشند (1-4).

ارزیابی هر بیمار با توجه به شرح حال وی شامل الگوی زمانی، مدت زمان خونریزی و تفاوت آن با سیکلهای قبلی، میزان خونریزی و تفاوت آن با سیکلهای گذشته، روشهای پیشگیری از بارداری و مصرف داروها و سابقه بیماریهای سیستمیک دیگر شروع می شود. در موارد خونریزی شدید و غیرقابل درمان با روشهای طبی یا در مواردی که تشخیص آن بصورت بالینی مشکل باشد، انجام بیوپسی آندومتر و یا دیلاتاسیون و کورتاژ می تواند روش تشخیصی مناسبی باشد. ضمناً D&C کاربردهای درمانی نیز دارد. خارج نمودن بافت آندومتر آسیب دیده ممکن است حوادث هموستاز طبیعی را بدنبال داشته و سبب تولید مجدد آندومتر پرولیفراتیو و طبیعی شود. بعلاوه نمونه آندومتر بدست آمده جهت بررسی پاتولوژیک به متخصص پاتولوژی جهت تشخیص هیستولوژیک داده می شود تا براساس آن در مورد ادامه درمان تصمیم گیری شود (1، 2).

با توجه به پیشرفتهای اخیر در انجام سونوگرافی ترانس واژینال، سونوهیستروگرافی و هیستروسکوپی و انجام بیوپسی زیر دید مستقیم هیستروسکوپی در موارد لازم؛ این سؤال مطرح می شود که دیلاتاسیون و کورتاژ در موارد

خونریزی غیرطبیعی رحمی (AUB) چه جایگاهی دارد و در واقع حساسیت و ویژگی این روش چقدر است؟ زیرا در صورت عدم پاسخ به درمان طبی و یا گزارش پاتولوژیست دال بر وجود ضایعات بدخیم رحمی، درمانهای قطعی تر همچون هیسترکتومی مدنظر قرار می گیرد (2-3). این عمل، جزو جراحیهای نسبتاً بزرگ در طب زنان محسوب می شود که بسته به تشخیص بیماری، سن بیمار و تمایل وی به حفظ باروری انجام می شود و عوارض روانی خاص خود را هم دارد چرا که بیمار احساس می کند که عملکرد جنسی او تضعیف شده و قدرت باروری ندارد و عضو مهمی را از دست داده است (1-4). تخمین زده می شود حدود 20-30% موارد، هیسترکتومی بعلت AUB انجام می شود. انجام آن باید یک روش نهایی برای موارد AUB غیرقابل درمان طبی و یا موارد عود کننده تلقی گردد (1).

از آنجایی که بسیاری از موارد هیسترکتومی هنوز هم براساس نتایج حاصل از D&C در پاتولوژی انجام می شود این مطالعه با هدف تعیین حساسیت و ویژگی کورتاژ تشخیصی در مقایسه با هیسترکتومی انجام شد.

## مواد و روش ها

این مطالعه از نوع توصیفی بود. در این بررسی 85 نفر خانم مراجعه کننده به بیمارستان بعثت سنندج در طی سالهای 1381 الی 1383 بعلت AUB که تحت D&C قرار گرفته بودند، وارد مطالعه شدند. این بیماران پس از انجام D&C، بعلت عدم جواب به درمان طبی و یا شرایط نامطلوب در بررسی نمونه توسط پاتولوژیست، هیسترکتومی شدند. بیماران دچار AUB که در این مطالعه بررسی شدند افرادی بودند که براساس شرح حال الگوی خونریزی قاعدگی طبیعی را نداشتند و حاملگی نیز در آنها رد شده بود.

داده های مورد نیاز از طریق بررسی بافت شناسی نمونه های D&C و مشاهدات پاتولوژیست جمع آوری شد؛ سپس نمونه های بافتی حاصل از عمل جراحی هیسترکتومی در

بیمارانی که نیاز به این عمل پیدا می کردند نیز توسط پاتولوژیست مطالعه شد و نتایج آن با D&C مقایسه و در چک لیست (Check List) ثبت شد. موارد مثبت در دیلاتاسیون و کورتاژ به آنهایی اطلاق می شد که پاتولوژیست آندومتر را غیرطبیعی گزارش کرده و آنهایی که در بررسی نمونه آندومترال شواهدی غیرطبیعی از نظر پاتولوژیست نداشته اند، منفی تعریف شد. درمقابل نمونه های هیستریکتومی که مثبت گزارش شده بودند آن دسته ای بودند که پاتولوژیست بیماری آندومترال را شناسایی کرده و در صورت عدم گزارش پاتولوژی آندومترال، منفی تعریف می شدند.

سایر داده ها شامل سن (سن بیمار در زمان هیستریکتومی در این مطالعه ملاک ارزیابی بوده است که تفاوت زمانی با D&C حداقل 6 ماه و حداکثر یکسال بوده است)، محل سکونت، میزان تحصیلات، روش پیشگیری از بارداری، تعداد حاملگی ها، علت مراجعه در زمان انجام کورتاژ و علت انجام هیستریکتومی از طریق مصاحبه با بیمار و بررسی پرونده پزشکی وی اخذ می شد.

داده های به دست آمده با استفاده از آمار توصیفی، تست x2 و نرم افزار spss.win تجزیه و تحلیل شد.

## یافته ها

بر اساس نتایج این مطالعه، خلاصه خصوصیات دموگرافیک بیماران به شرح زیر می باشد: میانگین سنی گروه بررسی شده 47/25 سال با انحراف معیار 12/26 سال بود بیشترین تعداد بیماران در گروه سنی 40-49 سالگی (56/5 درصد) بوده و تنها یک نفر کمتر از 30 سال داشت. 6 نفر (7/1 درصد) از بیماران نیز در گروه سنی 60 سال و بالاتر قرار داشتند. حداقل سن در گروه مورد مطالعه 26 سال و حداکثر 78 سال بود. از نظر محل سکونت 24/1 درصد افراد شهری، 75/3 درصد روستایی، 50/6 درصد کوچ نشین و نامشخص بودند. 70/6 درصد بیماران بی سواد و بقیه با سواد بودند.

تعداد حاملگی ها در بیماران مورد مطالعه بررسی شد، بیشترین تعداد بیماران در گروهی قرار داشتند که سه حاملگی یا بیشتر داشتند (97/6 درصد) و فقط 2/4 درصد موارد D&C و سپس هیستریکتومی در بیمارانی صورت گرفته بود که کمتر از سه حاملگی داشتند. 35 نفر از افراد تحت مطالعه (41/2 درصد) قبلاً تحت عمل بستن لوله ها قرار گرفته بودند.

علت هیستریکتومی در حدود 94/1 درصد موارد ادامه خونریزی غیرطبیعی بوده است (6% به علل دیگر هیستریکتومی شده بودند) که در 70/6% موارد خونریزی تنها علت هیستریکتومی و در 23/5% موارد خونریزی همراه با میوم رحم علت انجام هیستریکتومی بود.

مقایسه نتایج D&C و هیستریکتومی (جدول 1) نشان داد که حساسیت روش D&C برای تشخیص خونریزی غیر طبیعی 68/9 درصد و ویژگی آن 80 درصد بود.

جدول شماره 1- مقایسه نتایج D&C و هیستریکتومی را نشان می دهد.

|          | هیستریکتومی مثبت | هیستریکتومی منفی | جمع | جمع              |                  |
|----------|------------------|------------------|-----|------------------|------------------|
|          |                  |                  |     | هیستریکتومی مثبت | هیستریکتومی منفی |
| D&C مثبت | 31               | 8                | 39  | 69%              | 20%              |
| D&C منفی | 14               | 32               | 46  | 31%              | 80%              |
| جمع      | 45               | 40               | 85  | 100%             | 100%             |

## بحث

خونریزی غیرطبیعی رحمی (AUB) علت تخمینی مراجعه حدود 2 میلیون زن در سال به پزشک بوده و حدود 150/000 نفر هم سالانه بعلت AUB هیستریکتومی می شوند (1). با توجه به اینکه هیستریکتومی یک عمل جراحی بزرگ به شمار می آید و خطرات بیهوشی و جراحی را مثل بسیاری از اعمال جراحی بزرگ بدنبال دارد، به اثرات روحی و روانی ناشی از آن نیز باید بها داده شود (2، 3).

متوسط سنی بیماران مورد مطالعه ما 47/25 سالگی بود نتیجه بدست آمده با مطالب مندرج در کتب مرجع (4-1) و همچنین بسیاری از مطالعات مروری (10-5) همخوانی دارد.

درصد بالای بی‌سوادی در بیماران مورد مطالعه ما ناشی از وضعیت فرهنگی اجتماعی منطقه بوده و با توجه به اینکه بروز AUB و یا منجر شدن آن به هیستروکتومی ارتباط مستقیمی با سطح سواد ندارد، اگر از منظره مصرف نادرست داروها در زمینه AUB بدون ارتباط با تخمک‌گذاری به آن بنگریم، بدین معنی که بیمارانی که سطح سواد پایین‌تری دارند کمتر به مصرف صحیح داروهای تجویزی اهمیت می‌دهند و مصرف صحیح دارو در مواردی از AUB که بدلیل عدم تخمک‌گذاری و یا اثرات هورمونی نامطلوب تخمدان روی آندومتر باشد اهمیت بسزایی دارد (10).

قرار گرفتن درصد بالایی از بیماران در گروه با پاریته بالا ( $>3$ ) توجه‌کننده این مطلب است که اغلب زنان مورد مطالعه، خانواده خود را تکمیل کرده و از سوی دیگر با میزان بالای بستن لوله رحمی بعنوان روش پیشگیری از بارداری در مطالعه فوق هماهنگی دارد. در مطالعات صورت گرفته در مراکز مختلف در سایر کشورها از جمله ژاپن، یونان و هنگ‌کنگ نتایج مشابهی بدست آمده است (11-13).

تا قبل از رایج شدن هیستروسکوپی در کشورهای پیشرفته هم، دیلاتاسیون و کورتاژ روش استاندارد برای تشخیص کانسرا آندومتر بود و در مقایسه با بیوپسی آندومتر بافت بیشتری جهت بررسی هیستوپاتولوژیک در اختیار پاتولوژیست می‌نهاد (14). با توجه به اینکه در بسیاری از موارد جهت تصمیم‌گیری در مورد هیستروکتومی تشخیص دقیق لازم است چرا که انجام آن باید با اندیکاسیون صحیح صورت گیرد، در بیشتر بیماران پری‌منوپوزال (بیمارانی هستند که در حوالی سنین یائسگی هستند) و همچنین در سنین پس از یائسگی توصیه می‌شود بررسی آندومتر مدنظر باشد. از سوی دیگر با افزایش سن، بر میزان علل پاتولوژیک منجر به AUB افزوده می‌شود (5-1). لذا لازم به یادآوری است که بیماران مبتلا به AUB در سنین حوالی یائسگی (Perimenopausal) و پس از یائسگی (Postmenopausal) هر چند ممکن است

ضایعات رحمی مثل لیومیوم، آدنومیوز و پولیپ آندومتر در سونوگرافی ترانس واژینال یا ابدومینال داشته باشند بهتر است از نظر بررسی ضایعات هیستوپاتولوژیک آندومتر، تحت بررسی قبل از تصمیم‌گیری در مورد درمان طبی یا جراحی قرار گیرند. در هر بیمار مبتلا به خونریزی غیرطبیعی قبل از یائسگی باید حاملگی مدنظر بوده و رد شود. عوارض حاملگی که منجر به خونریزی غیرطبیعی رحمی می‌شوند درمان خاص خود را لازم دارند و در موارد ادامه خونریزی پس از سقط و حاملگی ترم باید بررسی از نظر کوریوکارسینوم با اندازه‌گیری BHCG سرم صورت گیرد (15، 16).

بررسی هیستوپاتولوژیک آندومتر در بیماران بالای 35 سال و بویژه افراد بالاتر از 40 سال و در زنان جوانتر زمانی که ریسک فاکتوری برای کانسر آندومتر همچون دیابت، عدم تخمک‌گذاری مزمن، چاقی و هیپر تانسین و نولی‌پاریتی دارند در اغلب کتب مرجع و مقالات تأکید شده است.

بررسی ما نشان می‌دهد که D&C از حساسیت و ویژگی بالایی در حد نیاز به تجهیزات و هزینه، برخوردارست ولی در هر حال در مقایسه با انجام آن زیر دید هیستروسکوپی کاستیهایی دارد. از سال 1869 که اولین بار آندوسکوپی رحم (هیستروسکوپی) جهت کورتیزاسیون پولیپ آندومتر با نیترا نقره صورت گرفت روز به روز بر اندیکاسیونهای تشخیصی و درمانی آن افزوده شد. در مطالعات مختلف اشتباهات تشخیصی D&C در موارد پولیپ آندومتر در حد 55-58% در مورد هیپرپلازی آندومتر در حدود 50% و در مورد هیپرپلازی آتیپیک کمپلکس حدوداً 60% ذکر شده است. در 11% موارد هم کانسر آندومتريال توسط D&C تشخیص داده نشده است (15).

### نتیجه گیری

با توجه به آنچه گفته شد مطالعه ما نشان داد که با در نظر گرفتن اینکه D&C روشی نسبتاً ارزان و بی خطر، قابل انجام در اغلب مراکز و بی نیاز از وسایل با تکنولوژی بالا و

گران قیمت می باشد هنوز روش مناسبی در ارزیابی خونریزی غیر طبیعی رحمی بوده و می تواند حساسیت و ویژگی قابل قبولی داشته باشد. هرچند در مواردی که شک بالینی قوی به ضایعات

فوکال وجود دارد و امکان بررسی هیستروسکوپییک موجود می باشد، انجام کورتاژ زیر دید مستقیم می تواند مد نظر قرار گیرد.

## References

1. Rock JA, Haward WJ, Telindes J. Operative Gynecology, 9th ed, New York, Lippincott Williams and Wilkins, 2003: 467
2. Berek JS. MD. MMS, Novaks Gynecology 13th ed, New York, Lippincott Williams and Wilkins, 2002: 743-744, 761-763
3. Ryan KJ, Berkowitz RS, Barbieri RL, Dunaof A. Kistners Principles of Gynecology, 7th ed, Mosby, 1999: 48-54
4. Soh JS, Gibbs RS, Karlan BY, Haney AF. Danforth's obstetrics and Gynecology 9th ed, New York, Lippincott Williams and Wilkins, 2003: 643-651
5. Albers JA, Hall SK, and Wesley RM. Abnormal Uterine Bleeding. American Family Physician, 2004; 69(8): 1915-1925
6. Reckardt R, Lucken RP, Gilliant A, Moller CP, Busche D, Nugnt W. Comparison of transvaginal ultra sound, hysteroscopy, and dilatation and curettage in the intrauterine Pathology in Perimenopausal and Postmenopausal Women. J Am Assoc Gynecol Laparasc. 2002; (3): 277-82
7. Bedner R, Rzepka- Corska I. Diagnostic hysteroscopy after DFC in women with perimenopausal bleeding. Ginekolo Polo 2002; 73 9(7): 577-82
8. Cumming D, Alibhai A, Robson D, Thanigasa lam N, Saunders LD, Jacobs P. Dilatation and curettage: Praxeology, J obstet Gynaecol Can 2002; 24 (11): 861-6
9. Vilos GA, Lefebvre G, Graves GR. FRCSC, Halifax, NS [Guid Lines For the management of Abnormal Uterine Bleeding] J obstet Gynaecol Can, 2001; 23 (8): 704-9
10. Epstein E, Ramirez A, Skoog L, Valentin L. Dilatation and curettage failed to detect most Focal lesions in the uterine Cavity in Women with Postmenopausal bleeding, Acta obstetrica Et Gynecologica Scandinavica, 2001; 80 (12): 1131-1136
11. Tabata T, Yamawaki T, Idom, Nishimura K, Nose Y, Yabana T. Clinical value of dilatation and curettage of abnormal uterine bleeding. Arch Gynecol obstet, 2001; 264 (4): 174-6
12. Makris N, Iatrakis G, Sakellariopoulos G, Rodolakis A, Michalas S. The Role of Antibiotics after dilatation and Curettage in Women With metrorrhagia in the Prevention of Pelvic inflammatory disease. Clin Exp obstet Gynecol 2000; 27(1) 27-8
13. Lich T, Frcog KL, Lmchik L. Modern Strategy in the diagnosis of Postmenopausal bleeding. Acta obstetrica Et Gynecologica 1998; 20: 421-429
14. Chuong CJ, Brenner PF. Management of abnormal uterine bleeding. Am J obstet Gynecol. 1996; 175 (3 pt 2): 787-92
15. Long CA. Evaluation of Patients with abnormal uterine bleeding. Am J obstet Gynecol. 1996; 175 (3 pt 2): 784-6
16. Wathen PI, Henderson MC, Wit2 CA. Abnormal uterine bleeding Med, Clin North Am 1995; 79 (2): 329-4